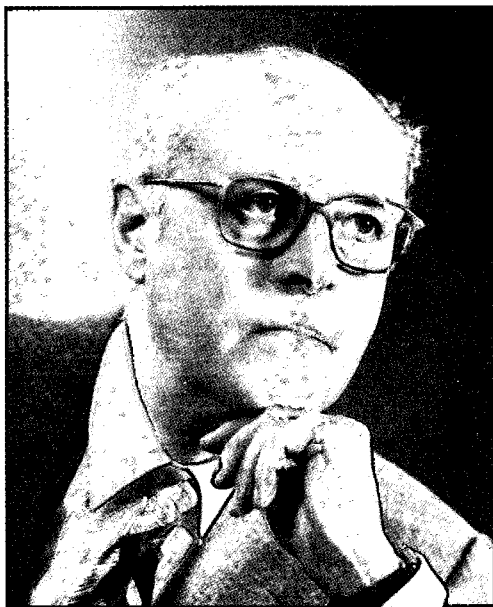

JUBILEJI

Ob sedemdesetletnici prof.dr. Branka Reispa

Branko Reisp se je rodil 17. julija 1928 v Žireh. Maturiral je na VII. gimnaziji v Ljubljani leta 1948. Ker študij medicine, kamor se je vpisal po maturi, ni ustrezal njegovim nagnjenjem, je sledil notranjemu klicu in se preusmeril na študij zgodovine. Kako prav je ravnal! Samostojni študij zgodovine (z jeziki virov za slovensko zgodovino latinščino in nemščino) je uspešno zaključil z diplomo leta 1959.

Morda je bilo naključje, verjetno tudi sreča, da je Reisp takoj po diplomi dobil zaposlitev v Knjižnici Narodnega muzeja v Ljubljani kot bibliotekar. Prišel je v neposreden stik z zakladnico neizčrpnih možnosti za zgodovinarja, v eno najstarejših in največjih znanstvenih knjižnic v Sloveniji. Leta 1964 je postal vodja te ugledne knjižnice. To odgovorno organizacijsko delo je B. Reisp opravljal trideset let (do 1994). Po njegovi zaslugi je postala knjižnica dostopna najširšemu krogu uporabnikov, še posebej pa smo jo radi vsestransko uporabljali zgodovinarji. V času njegovega vodenja je knjižnica pridobila veliko novega. Še dolgo pa bo vidna njegova roka pri urejanju dragocenega starega fonda.

Delovno mesto ga je usmerilo v specializacijo na področju bibliotekarstva, na katerem je od bibliotekarskega strokovnega izpita (1962) dosegel vse nazive do bibliotekarskega svetovalca (1974) in muzejskega svetnika (1996). Pri tem pa Branko Reisp ni zanemaril osnovne izobrazbe zgodovinarja. Raziskoval je zgodovinske teme in s svojimi raziskavami bogatil zgodovinsko znanost. Oblikoval se je v specialista za kulturno zgodovino, smer zgodovinopisja, ki je bila pri nas precej zanemarjena, premalo upoštevana in prepuščena literarnim zgodovinarjem. Reisp proučuje mnoga vprašanja kulturne zgodovine na Slovenskem. Ko je decembra 1981 na Filozofski fakulteti v Ljubljani zagovarjal doktorsko disertacijo »Kranjski polihistor Janez Vajkard Valvasor«, je dosegel svoj življenjski cilj tudi na zgodovinskem področju.

Doktorat iz zgodovinske stroke in specializacija na bibliotekarskem področju sta mu omogočila akademsko kariero tudi na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Leta 1985 je bil izvoljen v naziv izredni in leta 1990 v naziv redni profesor za starejšo slovensko zgodovino. Po odhodu akademika dr. Boga Grafenauerja v pokoj je Reisp v študijskem letu 1983/84 začel na oddelku za zgodovino predavati »Izbrana poglavja iz zgodovine Slovencev od 16. do konca 18. stoletja« ter imel tudi izpite. To pedagoško obveznost je opravljal še v študijskem letu 1988/89. V študijskih letih 1992/93 do 1996/97 pa je predaval in imel izpite na oddelku za bibliotekarstvo Filozofske fakultete in sicer iz predmeta »Razvoj tiskarstva in knjige«. Sodeloval je tudi pri podiplomskem študiju.

Za temi biografskimi podatki se skriva Reispova petintridesetletna plodna publicistična dejavnost na znanstvenem, kulturnem in pedagoškem področju. O tem priča bogata in raznovrstna bibliografija (objavljena v tem zvezku ZČ).

Strokovna in raziskovalna dejavnost B. Reispa časovno obsega predvsem obdobje od 16. do 19. stoletja. Tematsko sega na različna področja kulturne in splošne slovenske zgodovine. V svojih študijah obravnava redke stare tiske, zgodovino tiskarstva in knjižnic, zgodovino gradov, kmečke upore, obdobje francoskih vojn in Napoleonovih Ilirskih provinc, osebnost in delo Janeza Vajkarda Valvasorja itd.

Prvi prispevek je objavil leta 1962 v *Kroniki* (Mayrjev *Catalogus librorum*, prvi v Ljubljani tiskani knjižni katalog, spet v evidenci), v kateri je posebej objavil številne razprave in članke. Kot urednik in pisec komentarjev ter spremnih besedil je sodeloval pri vrsti faksimiliranih izdaj redkih starih tiskov, rokopisov in grafičnih listov. K tem raziskavam ga je izzvalo vsakodnevno ukvarjanje z bogatimi zakladi Knjižnice Narodnega muzeja, ki jo je urejal in sistematično pregledoval. Prolomnega pomena je bila izdaja cenzurno-revizijskega rokopisa Prešernovih *Poezij* (1966), ki ga hranijo v Knjižnici. Z njo se je začela zbirka *Monumenta litterarum Slovenicarum*, v kateri je nato izšlo več faksimilov tistih del, ki so odločilno vplivala na razvoj besedne umetnosti in celotne kulture na Slovenskem. V zvezi s faksimili se je začelo Reispovo uspešno sodelovanje z založnikom dr.dr. Rudolfom Trofenikom v Münchnu, ki je veliko storil za promocijo slovenske znanosti v tujini. Zanj je pripravil nekaj pomembnih izdaj. Predvsem bi omenil faksimilirano izdajo Valvasorjeve *Die Ehre des Hertzogthums Crain* v Reispovi redakciji in z njegovo spremno besedo. Ta izdaja pomeni tretji natis tega znamenitega dela in je, poleg ponatisa Dalmatinove *Biblije*, najtehtnejše naše delo v tej zvrsti založništva sploh. Kot urednik in pisec spremnih besedil je sodeloval pri dvaindvajsetih faksimiliranih izdajah. Omenil bi nekatere: J.B. Mayr, *Catalogus librorum* (1966), A. Šuster Drabosnjak, *Parodije in satirične pesmi* (1966), *Nova Crainska Pratica* (1966), J. Wagner, *Vedute Kranjske* (1970), J.V. Valvasor, *Topographia Ducatus Carnioliae modernae* (1970), J. Dalmatin, *Ježus Sirah* (1973 – prva v Ljubljani tiskana slovenska knjiga), *Vodnikova Mala pratika* (1986), J.D. Florjančič, *Ducatus Carnioliae tabula chorographica* (1995) in *Vodnikova Velika pratika* (1996). Pisal je tudi o namenu faksimiliranih izdaj, objavil bibliografijo in pripravil razstavo.

Posebno pozornost je B. Reisp posvetil tiskarnam in tiskarstvu na Slovenskem ter posameznim tiskarskim izdelkom. Pisal je o začetkih ljubljanskega tiskarstva (Situla 1974), še posebej se je posvetil Mandelčevi tiskarni v Ljubljani (ZČ 1993), v sintezi je obdelal razvoj tiskarstva na Slovenskem od začetkov do konca 19. stoletja (1991). Opozoril je na letak – tiskano pesem o zmagi Ivana Ferenbergerja nad Turki 1578 (Kronika 1975), razpravljal o najstarejših tiskanih uradnih razglasih v slovenščini (Kronika 1967), pisal o kartelih turnirja leta 1652 v Ljubljani (ZČ 1996), dal pregled zgodovinopisja o knjižnicah na Slovenskem (Knjižnica 1974), pregled zgodovinopisja na Slovenskem o bitki pri Sisku (1993), pisal o slovenskih bibliotekarjih (Dunaj, Biblos 1975). Pripravil je pregled tiskov jezuitskih avtorjev in institucij 17. in 18. stoletja iz Knjižnice Narodnega muzeja (1990) in obdelal delež jezuitskega reda v slovenski literaturi 17. in 18. stoletja (1992). Posebej zanimiv je prispevek o nekdanji knjižnici Auerspergov (Turjaških) v Ljubljani in njeni usodi (ZČ 1989). Orisal je zgodovinski razvoj in pomen Knjižnice Narodnega muzeja (Argo 1964 in samostojno 1976) itd.

Reispovo življenjsko delo predstavljajo študije, v katerih na novih arhivskih raziskavah obdeluje življenje, delo in pomen znamenitega kranjskega polihistorja Janeza Vajkarda Valvasorja. Leta 1966 je v *Kroniki* objavil prvi članek, povezan z Valvasorjem. V njem je obravnaval topografijo lamberskih gradov, redko publikacijo, ki jo je takrat pridobila Knjižnica Narodnega muzeja. Odtlej se k Valvasorjevi tematiki vrača znova in znova. Oskrbel je faksimilirano izdajo Valvasorjeve *Topografije Kranjske* z dotlej po svojem načinu prvim seznamom upodobljenih gradov, njihovo lokacijo in sedanjo stopnjo ohranjenosti (Ljubljana in München 1970; Ljubljana 1995). Izjemen založniški dosežek pa predstavlja faksimilirana izdaja *Slave vojvodine Kranjske* (Ljubljana 1970–1974; München 1971–1973). Vsem tem publikacijam je dodal obsežno spremno besedo. Uredil je tudi drugo, izpopolnjeno izdajo *Valvasorjevega berila* v prevodu Mirka Rupla (1969). Vrhunec dolgoletnega intenzivnega dela je prva velika sodobna znanstvena monografija *Kranjski polihistor Janez Vajkard Valvasor*, ki je izšla 1983. B. Reisp je odkril vrsto novih virov, zlasti pa mu je uspelo priti do mnogih novih spoznanj s poglobljenim raziskovanjem Valvasorjevih besedil, ki jih

je doslej od vseh raziskovalcev najpodrobneje analiziral.¹ Vendar Reisproučevanj Valvasorjeve tematike ni zaključil. Še vedno nas preseneča z novimi odkritji (Neznani epitaf J.V. Valvasorju, ZČ 1993; Nekaj dopolnil k biografiji J.V. Valvasorja, ZČ 1997).

Reispova monografija o Valvasorju in separatne študije o njem ter njegovem delu so pomemben dosežek na zgodovinskem in še posebej na kulturno-zgodovinskem področju. V ta sklop sodi tudi objava korespondence J.V. Valvasorja z angleško The Royal Society, ki je izšla v publikacijah SAZU leta 1987, faksimile Ovidijevih *Metamorfoz* (1984) in faksimile kodeksa *Opus insignium armorumque 1687–1688* (Velika grbovna knjiga, 1993).

Obravnava genealoških okvirov rodbine Valvasorjev je Reispu odkrila vpogled v življenje takratne fevdalne družbe na Kranjskem. Dal je zelo nazorno sliko rasti in upada več fevdalnih rodbin, njihovega delovanja in gospodarskega udejstvovanja v slovenskih deželah. S posebno simpatijo opozarja na njihov delež pri slovenskem kulturnem dvigu v 16. stoletju v zvezi z reformacijo.

V dvanajstih samostojnih publikacijah v zbirki *Kulturni in naravni spomeniki Slovenije* je objavil po vsebini kompleksne in po metodi sintetične zgodovinske opise izbranih gradov stare Kranjske (Mehovo, Predjama, Krumperk, Turjak, Blejski grad, Škofjeloški grad, Kalec, Ljubljanski grad, Smednik, Medija, Kostel, Fužine pri Ljubljani). Na način, kakršnega je izbral pri opisu in obravnavi, so v takšnem obsegu večinoma prve zgodovine posameznih gradov. S prikazom političnih, gospodarskih in socialnih pojavov, z obravnavo rodbin, oseb, kulturnih dosežkov, pa tudi kmečkih uporov in drugih družbenih gibanj ter naravnih znamenitosti na privlačen način seznanjajo bralca s številnimi pomembnimi dogodki in pojavi, pa tudi z malo znanimi zanimivostmi iz naše starejše zgodovine. Zato je pohvalno, da je doslej objavljene tekste ponovno redigiral, vsebinsko izpopolnil, jim dodal nove opise gradov Bogenšperka, Mokric in Otočca ter jih pripravil za tisk pod skupnim naslovom *Gradovi dežele Kranjske* (Ljubljana 1998). Tudi ta publikacija je pomemben prispevek k proučevanju kranjskih fevdalnih rodbin in njihovih posameznih članov pri razvoju slovenskega naroda.

Bogat je tudi Reispov prispevek na področju krajevne zgodovine (te se dotika tudi pri opisih gradov), pri proučevanju kmečkih uporov, Ilirskih provinc, delovanju jezuitskega reda v slovenskem prostoru, delovanju Akademije operozov v Ljubljani itd.

Poleg objav v znanstvenem in strokovnem časopisu (Zgodovinski časopis, Kronika, Knjižnica, Situla, Argo) je veliko prispevkov objavil v dnevnem časopisu, poljudnoznanstvenih revijah, *Mohorjevem koledarju* in drugod ter tako svoje znanstvene dosežke posredoval širši javnosti. Na prijeten način zna B. Reisp približati širšemu krogu bralcev tudi zapletena znanstvena dognanja. Za potrebe pouka zgodovine je pripravil scenarije več šolskih televizijskih in radijskih oddaj. Bil je avtor diafilmov, za katere je pripravil izbor slik in spremni tekst. Izdelal je projekcijske komplete za grafoskop.

Reisp je bil dalj časa edini zgodovinar v Narodnem muzeju. Muzejska dejavnost je bila takrat usmerjena predvsem na arheologijo. Po njegovi vključitvi med sodelavce Narodnega muzeja je vzniknila ideja o prirejanju tematskih zgodovinskih muzejskih razstav. Glavno breme pri pripravih na to novo muzejsko dejavnost je padlo prav na njegova ramena. Pionirsko delo, ki se ga je z vso zagnanostjo lotil, je kmalu obrodilo sadove. Postavil je dve veliki avtorski razstavi: *Ilirske province* (1964) in *Kmečki punti na Slovenskem* (1973). Obe razstavi sta imeli velik odmev v javnosti, še posebej med šolsko mladino. V celoti je avtor dvanajstih zgodovinskih ali knjižnih muzejskih razstav. Z objavo prispevkov v katalogih in izborom gradiva pa je sodeloval še pri šestih razstavah v Sloveniji, Avstriji (Österreich zur Zeit Kaiser Josephs II., Stift Melk, 1980) in Italiji (Napoleone e Campofornido 1797, Villa Manin di Passariano, 1997).

¹Zelo pozitivno je bila knjiga ocenjena v strokovnih krogih. Posebej pa je treba omeniti odlomek iz ocene prof.dr. Petra Vodopivca v *Kroniki* (letn. 32/1, 1984, str. 70–71): »Odmernost Reispove knjige seveda ni le posledica njene bogate grafične opreme, čeprav se ima nedvomno zahvaliti tudi njej, saj je po tej plati dogodek v slovenskem založništvu, dovolj neobičajen za izdajo znanstvenih besedil; za zgodovino pisje je pomembneje, da je Reispu uspelo s predstavitvijo sicer v marsičem znane in popularne, a vendar v isti sapi – kot kaže prav Reispova monografija – še malo raziskane osebnosti osvetliti intelektualno obzorje na Kranjskem živečega izobraženca v na žalost nam kar preveč nepoznanem 17. stoletju in širše ilustrirati kulturno vzdušje in duhovne možnosti v slovenskih deželah v času, ki v slovenskem zgodovino pisju še čaka na podrobnejše raziskave.«

O širših problemih prirejanja zgodovinskih razstav je razpravljal tudi s teoretsko-metodološkega vidika (Kronika 1966, Glasnik Slovenske matice 1980). Prva razstava o Ilirskih provincah je bila s publikacijo vred pri nas edino večje delo o tem obdobju po drugi svetovni vojni. Pri razstavi o kmečkih uporih je besedilo z razstave v celoti izdal v spremljajoči publikaciji, kar doslej ni bil primer. Na njegovih raziskavah je vsebinsko temeljila tudi razstava *Janez Vajkard Valvasor Slovincem in Evropi* v Narodni galeriji (1989). Druge razstave, ki jih je pripravil, so bile večinoma knjižne. Opozorile so na nekatere malo obdelane teme iz kulturne zgodovine.

S številnimi gesli sodeluje že vrsto let pri *Slovenskem biografskem leksikonu* in *Enciklopediji Slovenije*, nekaj gesel je napisal tudi za *Enciklopedijo Jugoslavije*.

V Narodnem muzeju je opravljal več funkcij. V letih 1964 do 1965 je bil predsednik upravnega odbora, 1970 do 1972 in 1976 do 1978 pa predsednik muzejskega sveta, kar lahko razumemo kot dokaz njegove organizacijske sposobnosti in priljubljenosti med sodelavci. Na bibliotekarskem področju je bil od leta 1963 do 1973 član upravnega odbora Društva bibliotekarjev Slovenije, vmes 1969 do 1971 tudi podpredsednik. Nadalje ne gre prezreti njegove vloge pri oblikovanju novih bibliotekarskih kadrov. Od leta 1979 je član komisije za priznavanje kvalifikacij bibliotekarske stroke pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Od leta 1975 do 1992 je bil član, vmes od 1983 do 1985 tudi predsednik izpitne komisije pri bibliotekarskih strokovnih izpiti. Na tečajih je bil predavatelj za pripravo na strokovne izpite in izpraševalec za predmet »Zgodovina knjige in knjižnic«.

Sodeloval je kot član ali predsednik komisij in odborov, ki so pripravljale razne spominske proslave, razstave ali publikacije. Za vse to aktivno organizacijsko delo in dosežke na področju bibliotekarstva in zgodovine je bil Branko Reisp nagrajen s posebnimi priznanji. Leta 1985 je prejel najvišje bibliotekarsko strokovno priznanje Čopovo diplomu, leta 1989 pa za posebne dosežke v muzealstvu Valvasorjevo nagrado.

Reisp je bil zelo aktiven v društvu slovenskih zgodovinarjev. Ko je prišlo do preoblikovanja Zgodovinskega društva za Slovenijo, kot je to zahtevala nova zakonodaja, je bil izvoljen za prvega predsednika Zgodovinskega društva Ljubljana. To funkcijo je opravljal tri leta (1979–1982). Kot predsednik največjega dela Zveze zgodovinskih društev Slovenije je prevzel velik del aktivnosti Zveze. Pod njegovim vodstvom je društvo izoblikovalo program, v katerem je bila poudarjena naloga za pripravo monografije Ljubljane kot skupinskega dela strokovnjakov različnih ved. Po tem načrtu je bilo novembra 1983 organizirano dvodnevno posvetovanje o zgodovini Ljubljane. Ljubljansko društvo je pod njegovim vodstvom prirejalo vrsto članskih sestankov, na katerih so sodelovali številni predavatelji z zanimivimi temami. Kot soorganizator XX. zborovanja slovenskih zgodovinarjev v Ljubljani oktobra 1980 je sodeloval pri razstavi publikacij o zgodovini mesta Ljubljane in publikaciji-bibliografiji, ki je izšla ob tej priložnosti. Reisp je stalni sodelavec glasil ZZDS: *Zgodovinskega časopisa* in *Kronike*.

Branko Reisp je veliko dosegel na poklicnem, strokovnem, znanstvenem in pedagoškem področju. Nič mu ni bilo podarjeno. Z vztrajnim in trdim delom mu je to uspelo.

Branko Reisp ima veliko pozitivnih človeških kvalitiet. Odlikujeta ga umirjenost in delavnost. Kolegi in sodelavci ga zaradi tega zelo cenimo. Razgledan je v svoji stroki, prijeten sogovornik in vedno pripravljen pomagati z nasveti. Po usmeritvi v bibliotekarstvo in kulturno zgodovino mu gre med slovenskimi zgodovinarji posebno mesto. Ob življenjskem jubileju – sedemdesetletnici mu želimo predvsem trdnega zdravja, veliko energije in zagnanosti pri nadaljnjem raziskovalnem delu ter zadovoljstva in osebne sreče.

Ignacij Voje